

Barns sexualitet

från normalitet till tecken på övergrepp

Skolläkardagarna Jönköping 2016

Åsa Kastbom, tf överläkare BUP Elefanten
Universitetssjukhuset i Linköping

Vad betyder egentligen sexualitet?

Ett vitt begrepp: alla aspekter av att vara pojke/flicka, kille/tjej, man/kvinna, gubbe/tant.....

Vad betyder egentligen sexualitet?

Den sexuella utvecklingsprocessen startar i fosterstadiet och pågår hela livet.

Barns sexualitet väcker starka känslor,
tabubelagt ämne. Svårforskat. Svårt med
etiska prövningar.

Barns sexualitet

- Viktigt att inte blanda ihop barns sexualitet med vuxen sexualitet.
- Barns sexualitet handlar inte om samlag, inte om upphetsning utan är en utvecklingsprocess.

Barns sexualitet

En utvecklingsprocess som handlar om att lära känna sin kropp, anatomin, men också att upptäcka funktioner och sensationer i kroppen.

Funktioner

- För barnet är könsdelarna och även andra kroppsdelar mycket förknippade med funktioner. Ex. bäbisar suger på bröstet, man kissar med snoppen, bäbisar kommer ur snippan.
- Varningssignal om barnet säger: ”Man kan slå på snippan.” Eller om små barn har kunskap om anal-, oralsex etc.

Ett barns sexualitet, inte bara biologi, påverkas av den värld, det sammanhang barnet lever i:

- Föräldrarnas syn på sexualitet.
- Vänners syn på sexualitet.
- Kultur.
- Religion.
- Samhället. Barn idag blir mer drabbade av vuxensexualitet än tidigare, sexualiserade intryck.

Biologi

Anatomi:

Hur ser jag ut? Varför?

Bröst? Pung? Var kommer
bäbisen ut? Var kommer
kisset?)

Fysiologi:

Hur fungerar min kropp?
(Erektion? Mens?)

Reproduktion:

Hur blev jag till?

Sociologi

Hur ser samhället på barns sexualitet?

Normalt? Onormalt?

Vanligt? Ovanligt?

Normer?

Hälsosamt? Ohälsosamt?

Naturligt? Onaturligt?

Sociologi

Visa sig naken inför sina barn. Att barn av olika kön visar sig nakna inför varandra. Normalt? Ovanligt? Hälsosamt?

Olika i olika länder och kulturer. Skiftar med tid.

Viktig fråga att ställa sig: Vilka normer, värderingar har jag?

Pedagogik

Hur lär vi barn?

Vad vill vi lära ut?

Vad vill vi att de ska veta vid olika åldrar?

Vad har vi för syn på barns kunskap om sexualitet?

Psykologi

Hur fungerar individuella barn i sin sexuella utveckling?

Vad vet vi om barns sexuella utveckling, tankar, känslor och beteende?

Svårforskat! Vet lite om mindre barn mer om tonåringar.

Hur studerar man barns sexualitet?

- Föräldraobservationer.
- Lärarobservationer.
- Intervjuer med barn.
- Retrospektiva studier. Frågar vuxna om hur det var när de var barn. Lättare att få göra sådana studier.

Tidigare forskning och kliniska erfarenheter:

- Sexuellt utforskande och sexuella lekar är en naturlig del av barnets utveckling.
- Ska upptäcka sin kropp, alla delar. Upptäcker vad som gör ont, vad som är skönt. Upptäcker njutning. Ger identitet och självkänsla. Viktigt att visa att det är ok. Inte lägga någon värdering. Viktigt att lära känna sin kropp och sin kropps signaler och funktioner.

Nyfikenhet

- Sexualiteten är en process av informationssamlade under barndomen och tonåren.
- Nyfikenhet och upptäckarglädje, centralt i den normala sexualiteten. Kan grundlägga en positiv syn på sexualitet som de bär med sig resten av livet.

Samlar information genom:

- Att utforska sin egen och andras kroppar genom att titta och röra. (ex. leka doktor)
- Utforska könsroller och beteenden. (ex. leka ”mamma pappa barn”).

Normal utveckling hos barn bygger mycket på upptäckarglädje och nyfikenhet.

Varierar med ålder

- Vissa sexuella beteenden minskar med åldern (ex. visa könsorganet, stoppa in föremål osv.) medan andra ökar (intresse för motsatt kön, vill se naket på TV)

Sexuella lekar

- Barnen är oftast i samma ålder, utvecklingsfas och har samma status.
- Frivillig lek.
- Någon som de normalt leker med eller syskon.
- Perioder av sexuella lekar och sexuellt utforskande återkommer under uppväxten.

- Det sexuella intresset är en del av barnets intressen. Har andra intressen.
- Normalt att barnet känner sig generad eller förlägen men ska inte lämna barnet med en känsla av skuld, ilska, ångest eller rädsla.

- Leken ska kunna avbrytas som vilken annan lek som helst.
- Leken brukar upphöra när en vuxen kommer in i rummet.
- Inslag av tvångsmässigt beteende eller aggressivitet är ett observandum.

0-5 år

- Upptäcker sin egen kropp.
- Tittar och tar på familjemedlemmars kön och bröst.
- Petar av nyfikenhet in föremål i slida och anus, på sig själv eller andra.
- Leker ”mamma pappa barn”.
- Har erektion.
- Utforskar skillnader mellan män och kvinnor, pojkar och flickor.
- Könshbytespatienter berättar om känslan av ”fel kön” i 4-års åldern.

6-10 år

- Frågar om kön, bröst, samlag, hur barn blir till o.s.v.
- Undersöker sitt kön.
- Visar sitt kön för andra.
- Rör vid könet (onanerar) vid läggdags, vila, av en slump.
- Lekar sexuella lekar med jämnåriga.
- Klär ut sig till det motsatta könet.
- Blyghet vid ombyte, toalettbesök etc.
- Mer kamratkontakter, mer experimenterande.

- Sexuellt beteende är alltså en naturlig del av ett barns utveckling.
- Viktigt att veta att ett avvikande och sexualiserat beteende kan vara en signal på att barnet har problem i sin tillvaro.

- Barn idag är mycket utsatta för sexualiserade intryck, reklam, mode, film, pornografi mer lättillgängligt.

Problematiska sexuella beteenden:

- Inslag av tvång.
- Inslag av hot, våld eller dominans.
- Aggressivitet och sexuella lekar.
- Barnet bär en känsla av skuld och skam om man ”kommer på dem”.
- Beteenden som visar kunskap om sex som inte är åldersadekvat. Exempel, 4-åring som leker anal- eller oralsex. Övergrepp? Omsorgssvikt?

Problematisksa sexuella beteenden:

Barn som leker sexuella lekar tillsammans och där barnet uppträder aggressivt, ängsligt, skrämt, inte avslutar leken trots tillsägelse.

Fynd som talar för sexuella övergrepp:

- Brännskador. Leta efter andra fynd. Lokalisation.
- Sugmärken. Lokalisation.
- Bitmärken.
- Halvmåneformade sår bakom öronen.
- Petekier i hårda gommen.
- Klåda, sår, utslag, blåmärken i underlivet.
- Könssjukdomar, graviditet.

Petekier

Men...

- Sexuella övergrepp är svåra att upptäcka. Oftast inga fynd. Barn och ungdomar berättar inte.
- Avvikande sexuellt beteende är ett observandum.
- Vad är avvikande?

Ovanligt sexuellt beteende bland skolbarn (7-13 år):

- Onanera bland andra
- Vill vara motsatt kön.
- Pojkar klär sig som flickor.
- Kysser vuxna med tungan.
- Visar upp könsorgan för vuxna.
- Visar upp sitt könsorgan för andra barn.
- Imiterar samlag med barn.
- Tar på andra barns könsorgan.

Ingen rapporteras:

- Beröra andra barns kön med munnen.
- Stoppa föremål i slidan eller anus. Obs, normalt bland mindre barn.
- Frågar andra barn om de vill delta i sexuell aktivitet.
- Förhållande (flickvän, pojkvän) med barn av samma kön.
- Flickor onanerade bland folk.

Tonåringar

- 3500 18-åringar.
- 1.5 % har sålt sex.
- 7.5% tidig samlagsdebut (debut vid 13 år eller yngre).
Korrelerar med andra riskbeteenden.

Våga fråga!

- Barn berättar inte.
- Visa att du orkar höra. Träna på att fråga.
- Börja på måndag :)

asa.kastbom@regionostergotland.se